M.A.LIBRARY, A.M.U.
PE13375

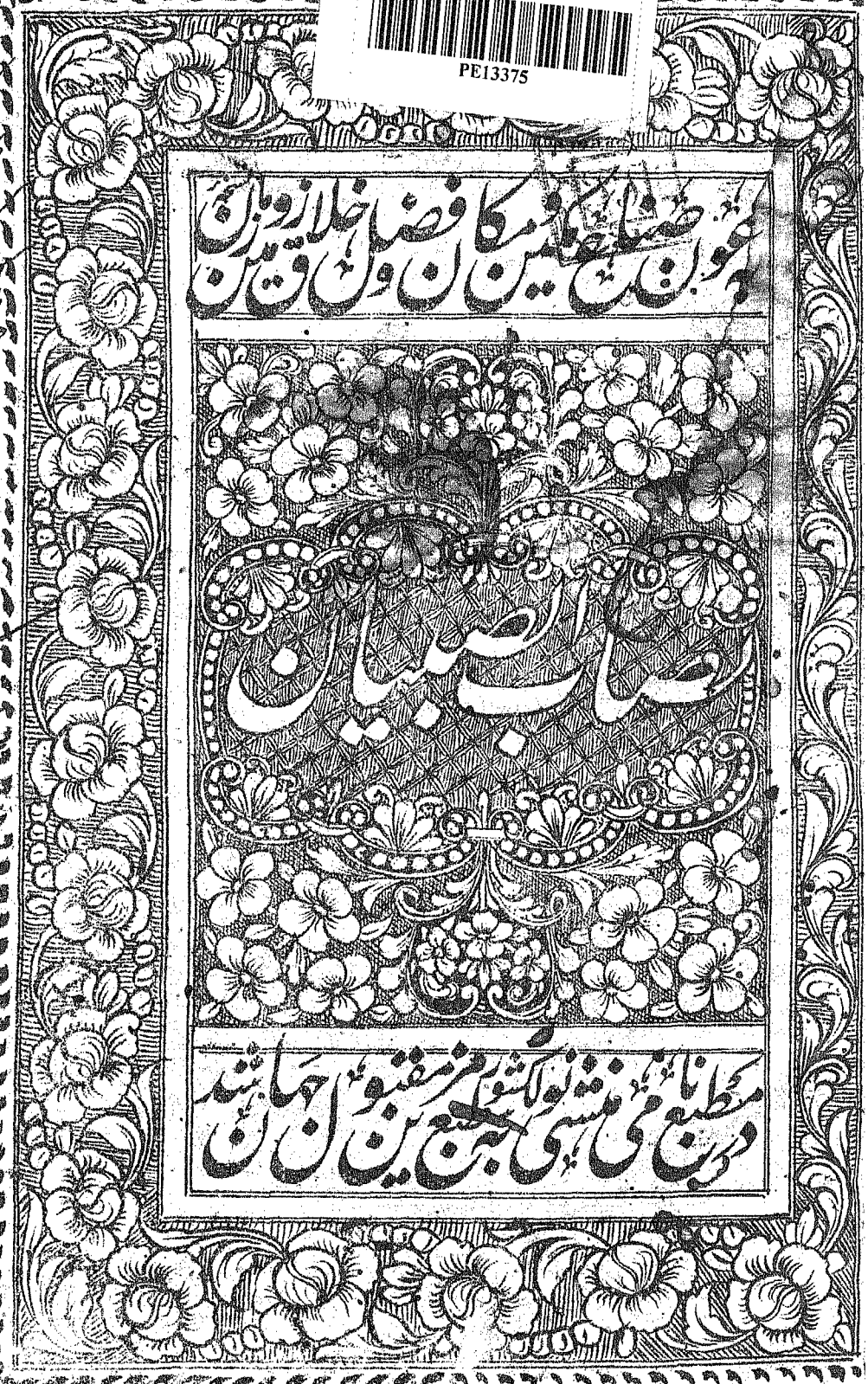

Aligarh.
HANULLAH COLLEGE

۱۳۳۷۵

بسم الله الرحمن الرحیم

هی گوید ابو نصر فراهی به توفیق خداوند الهی

حسد حافده و حفد حامده ما حرکت الشمال النخل الدقیق و

تحرکت الشمال لنخل الدقیق که صبیان را پیش از تعلم

رغبت می افتد باشعار فارسی چون خوش آمدن شعر مر طبعهای

موزون را عزیزست و تعلم لغت کلید همه علمهاست پس

قدری از وی نظم کردم تا بی تکلف یاد گیرند و چند بیت که ضابطه

بود مر هر چیزی را از علوم متفرقه درمیان این قطعها در آوردم تا

بنوشتن و خواندن این نسخه هر کسی را رغبت افتد چون این مجموعه

دویست و بست بیت آمد آنرا نصاب الصبیان نام کردم

القطعة الاولی فی بحر التقارب الثمن المقصور

به بحر تقارب تقرب نمای — بدین وزن میزان طبع آزمای

فعولن فعولن فعولن فعول — چو گفتی بگو ای مه دلربای

الٰه ست والله و رحمن خدای — دلیل ست و هادی تو گو رهنمای

سما آسمان ارض و عبر ازمین — محل و مکان و معان ست جای

سقر دوزخ و نار آتش ولی — که جنت بهشت آخرت آن سرای

ریه شش فما چهره و وجه روی — فجدران عقب پاشنه رجل پای

شفت لب لسان چه لبان فم دهان — ید و جار حه دست حلقوم نای

فرس اسپ و بغل استر و سرج زین — بعیر اشتر ست و جربز چه دای

رجل مرد و مراة زن و زوج جفت — غنی مالدار ست و مسکین گدای

قنات ست کاریز عذب آب خوش — چو ینبوع چشمه حیات ست لای

کران عود بربط و ترشر عه رود — ولی ضنج چنگ ست و مزمار نای

هدی راستی کذب و فریه دروغ — عفیف و حصور و ورع پارسای

بلد کوره را شهر دان شهر ماه — دگر وتر اطباق دان طاق های

ثبور ست ویل و ولوله ویل وای — بود لوذعی الممع تیزرای

حقیق وجدیر وقمین وحری — سزاوار وشایگیر اودخیل درآیی

القطعة الثانية فی بحر المجتث المثمن المقصور

زهی بگلشن جانها قد تو سرو روان — رخ تو بر فلک و لبری مه تابان

مفاعلن فعلاتن مفاعلن فعلات — بگوی مجتث این بحر را و خوش برخوان

ضیا و نور و سنا روشنی اقق چهر گران — فتی خفیف جوان و سبک ثقیل گران

وهب ریست و حدید آهن و رصاص ارزیز — بجین سیم و زجاج آبگینه معدن کان

نحاس و صفر مس و روی آنک ست ارسب — حلی ست بور و غالی گران رخیص ارزان

جراز و سیف و حسام ست غصب صارم تیغ — مجن جنه سپر سهم تیر و قوس کمان

عصب پی و یلیه جوشن ست و درع زره — وهق کمند و ولی نصل و سعلیه پیکان

عجاج و نقع و قتام و هبا و هیج غبار — کلوم خستگی و موت مگ و مره توان

حشاشه باقی جان و عراضه ره آورد — فراضه سود و زبیخ زیان و خسر زیان

یعبوث و نسر و یعوق ست و ود و بعل دو عزی — سواع و لات و منات ست نامهای بتان

صنم چو نصب نصب دان و جبت و طاغوت — وثن بت و وثنی بت پرست و آل همان

هدف نشانه عرض هم خشیبه هم نبک ست — وتر زه آمد و معراض تیر گز میدان

القطعة الثالثة فی بحر الرمل المثمن المحذوف

ای ببار یکی میانت همچو موی در کمر — غنچه از رشک دهانت میخورد خون جگر

فاعلاتن فاعلاتن فاعلاتن فاعلن — خیز در بحر رمل این قطعه را بر خوان زبر

چیدگردون صدر سینه رکسه زانوراست کرد — توب جامه رزق وزی زاد توشه تاب در

عرش سقف و بیت خانه محمل سرمه میل — حسن چون بی رنج هستی جاف خشک و طبع تر

دیبه رخسان کشید گرگ و سمع پیش فاخته — چیده باره وحشتا هی طیر مرغ و دیق پر

عین چشم و الف ابنی حاجب ابرو شعر — نقی منقر شحم پر اذن گوش اطرش کر

هم نه صلح و حرب جنگ و یوم روز و لیل شب — غیظ خشم و ضحک خنده حکه خارش نقه تر

شارق و شمس و دکا و یوح و بیضا قابله — سام ابرد عسجد و حقبان و عین و نقر

نیک صحبت قبله بوسه مهر کابین خلد و دوست — زوج شوی و زوجه زن باه تشت و مجمل

خنطه گندم دخنه ارزن خبز نان و لحم گوشت — اصل بیخ و فرع شاخ و دفتر نحم و قطف خوشه

لجه رود اما و یم و بحر دریا قعر تک — فیل پیل و دیق پشه ظبی و حمار آهو خر

شش جهت شش سمت دیدن و داب سنت خوی — غیث باران ثلج برف و تا دنم سیلول تر

نقطه و شاطی ضفه نظره عدوه و ساحل کران — مزرعه حارة کلاته دان و حارث برزگر

کوه روزن عرفه دروازه است سده — سکه کوچه درب دروازه ست معبر ریگذر

بر جامه سمر بردهر قعه پارچه رقت کفن — الطهاره ابره دان و الحبطانه استر

بحمد وطای شنده ۱۲ ش
صاد و ضاد و ظا شنده ۱۲ ش
صاد و ضاد آمده ۱۲ ش غرض
صاد بخ رواده ترکی کرده
برهان میگوید رواده دروازه
الا الخاتم و قره الاسب چوره
را بر تو فرزند غرزه شارق
از بخاری تا دروازه دان
ترجمه فرزند دروازه دان
خرد و غرز شارق ست ۱۲ سولت
ست ۱۲ الدین رساله شرقی

زیره دان یکپاره آهن کیسه دان یکپاره نان | جدوه دان یکپاره آتش فلده یکپاره جگر

القطعة الرابعة فی بحر المجتث المثمن المقصور

زهی طراوت رویت گل همیشه بهار | قدت تو در چمن حسن سرو خوش رفتار

مفاعلن فعلاتن مفاعلن فعلات | بگوی مجتث این بحر را و کن تکرار

فریس چهیر و کم استین و سب و ستار | قلیل و نزر و یسیر اندک و حساب شمار

قطاب جیب و سراویل ازار و خف موزه | عتاد و ساز و زه و چیر پل زمام مهار

مدینه و بلد و مصر شهر و سور ربض | چنانکه معرکه لشکرگاه است و حصن حصار

صحیفه نامه قلم خامه دان و سکین کارد | خیاط و منخیا و سوزن چو حرت و سمسار

لبیب عاقل و غمر و عبی و غافل گول | شفیق دادر فدو و رفیق و صاحب یار

حدیقه باغ و خشب چوب و نخ شقا لو | سفرجل بی و تفاح سیب و رمان نار

احد یک عشره ده مائه صد اثنان دو | ثلث خمس سه پنج و اربع ست چهار

ولیک سه و سبعه ثمانیه تسعه | شش ست و هفت و گرمشت و الف هزار

عقار و قهوه و راح و مدام قرقف می | کمی و لاد و رفارس سوار و صید شکار

غریب پدست و ضیر بر خلاف آرود | چو نخل خرما و فصاد توت و لب چنار

درون چه برگ درخت ست و عصن شاخ درخت | چو دو صد پنج درخت و عقام اسفیدار

چو طلح دمور درخت اراک خمط بدان | چو تل شوره گز و شوک خار سدره کنار
نمد لباده بود مال برنهاده لبد | پلاس جلس و درخت زمین آب عقار
شمامه عطر بود بوی و بوی دان بوسه | بمد و قصر تو ما ورد را گلاب شمار
تصافح ست گرفتن چو دست یکدیگر | تعانق ست گرفتن کنار یکدیگر
رخیص شسته و نس شو غلن بر بحر | ذلول رام و دمن خفته و لطیم عبار
عوان بسبه کالم عروب شوهر دوست | قوام پرده و بار یک و تکه بندار
مراح جای شتر مربض ست جای غنم | کناس ان و دجاران اهو و کفتار
حصیم دان جو خز معلف آخور داری | عمامه توبره و شوار و جره چه شخوار

القطعة الخامسة فی بحر المجتث المثمن المخبون

بریز در صدف سینه ای پسر دُر | ز بحر دلکش مجتث سفینه های گهر
مفاعلن فعلاتن مفاعلن فعلن | بخوان ز بعد وی این قطعه تا بسر ازبر
قریب در کنف و جمیم ست خویش و اقربش | ولید و طفل بچه ام و والده مادر
رحم قرابت و زهران بود ختن داماد | چنانکه صهر حمو والد و اب ست پدر
زکی ست پاک و حفی مهربان خفی پنهان | جلی پدید و نبی و رسول پیغمبر
ملک فرشته فلک چرخ و مشتری برجیس | شهاب و کوکب و دری و دیم و اختر

قلق سپیده شق روشنی اول شب ‌ ‌ ربیبه دختر زن مبت وابنه دان دختر

حمل بره تیر و نور گاو عجل پنجمین ‌ ‌ مراره زهره طحال و کبد سپرز جگر

بعید دور ورا پس امام پیش وسط ‌ ‌ میانه وسط میان تحت زیر فوق زبر

علاوه سندان نهمین پتک ومنفخ دم ‌ ‌ قدوم ومنحت تیشه حصین قلاس تبر

سوار دوست برنجن چوپای راخلخال ‌ ‌ وشاح وعقد حمائل رعاث تاج افسر

بدی نخستین ثانی دوم اخیر پسین ‌ ‌ نقیض اولی اخری وآخرت دگر

قمیص کرته ولیق قبا دریطه رگوی ‌ ‌ تصیف هجو خمار ست مقنعه ومعجر

اجاج تلخ ومنقه پسندیده است وملح شور ‌ ‌ فرات عذب زبیب اصف مویز کشمر

شرارده خنده بود بارج وشواظ لهب ‌ ‌ زبانه فحم چه انگشت رماد خاکستر

عجین نمیر وفتیر آرد وخالیه سبوس ‌ ‌ ادام نان خورش وفدسکب شکر

جرام تنگ وظفر یارد وهم لجام لگام ‌ ‌ عنان دوال دی ومنطق ونطاق کمر

رکاز وکانه بود گنج وصیرفی صراف ‌ ‌ سبوقه سبونه وحداد قین آهنگر

القطعة السادسة فی بحر الرمل المثمن المحذوف

ایکه چشم مستت از شوخی دل وعقلم ربود ‌ ‌ هر زبانم نیست جز ذکر لبت گفت وشنود

فاعلاتن فاعلاتن فاعلاتن فاعلن ‌ ‌ چون بدانستی که این بحر رمل شد گوئی زود

فرح و فروج ست چوره بیضه کم مرغ و خروس

چون عنب انگور و تین انجیر و کشمش مرو

اصفر و فاقع چه زرد ست احمر قانی چه سرخ

هست اخضر سبز و اصفح روشن و ازرق کبود

جندل و صخر و مجر چون جلمد و جلمود و سنگ

هست حصبا سنگریزه ماء روان ای آب رود

جود فیض و جود بخشش جوده نیکی جوده تگ

وعظ و میثاق و تحیت پند و پیمان و درود

غبن در زر ها زیانست و غبن در رایها

چون غنا دان بی نیازی و رشد خوانی سرود

ظهر دایه حی زنده دبس دوشاب سبت و بس

ثوم سیر و جلجلان کشنیز چون تخم کنجد

زار زاغ و بادیان سک بمعنی خوش از خرد و شیرین

نشر و شتی را پراگنده شمر مجموع کود

ماجران سالار بازرگان فاجر نابکار

صاعد آنمرد ی که بالا میرود و هابط فرود

القطعة السابعة في بحر المجتث الثمن المقصور

چو دل ز پرده عشاق برکشد آهنگ

ببحر مجتث بر خوان غزل بنغمه چنگ

مفاعلن فعلاتن مفاعلن فعلات

بگوی تا شود ت عقل و دانش و هوش تنگ

سعال سرفه و سرعت شتاب لهث دونگ

قصیر کوته و واسع فراخ و ضیق تنگ

هلال ماه نوست و قمر مه و قمرا

شعاع اور هر و صنع چه شگوفه و رنگ

اثل و اقطع بیدست دان و اعوج لنگ

اشج شکسته سر و لحیه ریش اقرع کل

چو فهد و دب نمر یوزدان و خرس ملنگ

قتیل کشته و عظم استخوان ضبع کفتار

غراب زاغ هزار است عندلیب و کعیت
ولی حمامه و کرکی کبوتر است و کلنگ

قصب نی آمد و طرفا گز و یراعه غرو
چنانکه تعبان و مساح اژدها و نهنگ

سناجه مایم و کاکی بسند و طبع منش
ذلیل خوار عزیز ارجمند و قصد منگ

حمی قرع ترع و روضه مرغزار شماس
وطرحه حاجت و صلح آشتی خصومت جنگ

سویق پشت و جشیش و جریش بلغور ش
جشب طعام درشت است شوک چه بیون

قفار نان تهی فوج و حرب و تلمه گروه
سبات و خواب و شقرفوه لاله ورود نگ

ولی ست زیرک و بحیر و خبر دا کشیند
ادیب ادب آموزدان ادب فرا

القطعة الثامنة فی بحر التقارب الثمن السالم

زشرم رخت لاله را خون شده دل
زرشک قدت سرو را پای در گل

فعولن فعولن فعولن فعولن
تقارب ازین وزن گردید حاصل

ترا آب و رغام و ثری خاک و طین گل
وطن جایگه گرهم و زرع منزل

وه اسپند و رتاختن هریکی را
به ترتیب نامی ست روشن نه مشکل

مجلی مصقل مسلی و تلی
چو مرتاح و عاطف خطی و مؤمل

لطیم و سکیت ارب حاجت عرق خوی
فواد ست و قلب و جنان و حشی دل

بدین ده دو دان دیگر الحاق میکن
بگیر ست قاشوره دیگر چه فسکل

لبن خشت خام ست و آجر چو پخت ‌ عسر ضد آسان عویص ست مشکل

غیور ست رشکن کبوس ست ضد ‌ اسیف ست غمگین نحیف ست نبدل

القطعة التاسعة فی بحر التقارب المثمن المقصور

ایا عارضت رشک خورشید و ماه ‌ گرت در تقارب شود اشتباه

فعولن فعولن فعولن فعول ‌ بخوانش درین وزن هر ضبگاه

ثمر میوه حب دانه و تبن کاه ‌ طریق و سبیل و صراط ست راه

صبی کودک و شیخ و خواجه رئیس ‌ دم و جند و جیش ست عسکر سپاه

عرض خواسته طارف و مالدس ‌ نوش باکنا نه ست و فاسد تباه

عدو دامس عکس اندوه و دی ‌ چو ابیض سپید ست و اسود سیاه

ذنوب ست و غرب ست و سجل ست دلو ‌ رکیه است بیر و قلیب ست چاه

حجی حجر و لب عقل و لهیه خرد ‌ خطا ذنب و جرم ست و عصیان گناه

خطب مهنم ست و خرام و حصب ‌ فروزینه خشب و کلادان گیاه

مناص و مفر جاب بگریختن ‌ معاذ و ملاذ ست و ملجا پناه

حکم داور و محکمه جای او ‌ ولی بینه هم شاهد و گواه

ذهاب و مضی رفتن و ادبران ‌ سیاحت بگشتن سباحت شناه

القطعة العاشرة فی بحر الخفیف المسدس المحذوف

ماه موزون و آفتاب لقا		وزن بحر خفیف جست ازما
فاعلاتن مفاعلن فعلن		گفتم این بیت دان و خوان بملا
من و عمن از اله وحدے تا		این کو کیف چون ام واو یا
فی درست و ملی برو کم چند		سخن و نا انا واما ما
ناچون انے واے من		ماچه و من که هر که و مع با
انتم و کم شما و ذا این مرو		انت لوانت زن وسے تنها
ان دلو گرمتی سے ولانه		اینما همچو حیثما هر جا
قبل پیش و بعد پس		ل مرو سے مرالنا مارا
صه مگوهه مکن وع وذر مان		لم ولما نه و لم بلا
ذی و هذی و هذه این زن		مرد را ذا و ذاک هم ذا
تلک آن زن چو ذالک ست آنمرد		ثم آنجا و هنا اینجا
غیر جز قط و هرگز ایضاً نیز	ق	ربه رب بسا و رب بسا
مذ و منذ و از ان زمان باز است		ایها و ایه دور شو لفرا
مهلا آهسته باش و آهاخوش	ظ	قلما اندکا و هیچ نکا

القطعة

القطعة الحادیة عشرة فی بحر المجتث المثمن المقصور

زهی بهای تو خوبان نهاده رو بنیاز — قدت چو سرو که عشاق راست عمر دراز

مفاعلن فعلاتن مفاعلن فعلات — بگوی مجتث و خوش خوان تو در مقام حجاز

رجا امید و کران ست سوغ و جل و جواز — روائی و نصفت عدل و صوت و جرس آواز

حصیص و غائر و عورست و سجل و وهاز — بقاع ربوه و تل ست و سجد و هضبه فراز

طعام خوردنی و فجل ترب و ملح نمک — ارز گرنج و مرق شوربا قلو لاقاز

قصیده منعر سطیرست و زار منغر تنگ — قدید قاق و سمین فربه و طویل دراز

مخیص و وضع و لبن شیر و کزبره کشنیز — کراع پاچه جبن و بصل پنیر و پیاز

سمید و دربکه نان سفید و خل سرکه — رعیف گرده و بدرست و ابتدا آغاز

قطیع دان رمه جدی و عناق بزغاله — چنانکه مغنز و ضان پیش و قتیش نهاز

ابوالملیح چکاوک و راست قبره نام — چو نسر گرگس و چون صقر چرغ و بازی باز

صغیر خرد و جباری شوات محلب جنگ — حدید تیز و مس چه فسان و مقطع کاز

تکرع ست و وضو ابدست و نیت عزم — بنیه قبله و کعبه ست چون صلوة نماز

عطاس عطسه عجف لاغری جذام خوره — جبان و هاع و هلان بیدل و سجیه نماز

زنیم سفله و دعی نیز هم بدی بی شرم — رسیل و همجه و بعلبه زن و دنی همراز

کلیم هم سخن ست و حریف هم پیشه — قرین مدیم بود همدم و شریک نیاز
اگیل همخورد و همکاسه و همی همنام — رفیق یار موافق عشیر چیم همساز

القطعة الثانية عشرة في بحر الرمل المثمن المقصور

ای قدت سرو خرامان و می لخت ماه تمام — ساز در بحر رمل بار دگر سیر مقام

فاعلاتن فاعلاتن فاعلاتن فاعلات

قرم و غطریف و حلاحل سند و اثبر و همام — همچو بلبل بعد ازین این بیت بر خوان صبح شام
عقوه ساحت امکار و قول گفت و فعل و کرد — تهمرست و دشت صدر و چیرستی و هم انام
نون رنگ و ریح بو و ماد و غیم و عین و میغ — جنب پهلو جار همسایه گهان سطح بام
زبده مسکه دهن روغن قطن پنبه صوف پشم — نوم خواب مشی رفتن بعد دوری خطوه گام
لفت شلغم لبلاب ه رابع گشت و ربیع دحل — کور کوزه قصعه کاسه قدح دیگ و کاس جام
نغر و سن و ضرس دندان طفر ناخن جلد پوست — کدس خرمن حرمه و شیء صعب و الف تندوام
آدمی انسی و انسان مردم و وحشی پری — خدنج جوف اندرون ضیق خنک تنگی و کام
اصبع انگشت ست لیک ابهام انگشت ست — اجر مژد و درشوه پاره غرم تاوان و ضمان وام
سقم بیماری و صحت تندرستی تیه کبر — بار سبابه ست و وسطی بصر و خنصر تمام
قیح و دوم و ریم ست و خون لقلس قی و ایهام

القطعة الثالثة عشرة في بحر المجتث المثمن المقصور

زهی جمال تو امروز به ز دی و پریر — چرا خدنگ تو آمد بسینه دیر بدیر

مفاعلن فعلاتن مفاعلن فعلات — بگوئی و محبت و مفگن ز شرم سر در زیر

مبارز و بطل و باسل و شجاع و دلیر — شعیر و صبره و کمان ست و جاش و غیر

غضنفر و اسد و لیث و حارث و دلهاث — هزبر و قسوره و حیدر ست و ضیغم شیر

رقاد و هجعت و خفقتن سهاد و بیخوابی — بذول و باذل و مانح سخی و مشبعان سیر

عوج کجی و جرز بی گیاه و دامت بلند — خبار نرم و اخادة غدیر و قاع کویر

القطعة الرابعة عشرة فی بحر الهزج الرباعی

گل غنچه رشرم دهنت مستهلک — ور ذکر لبت دامن گل پر عطرست

مفعول مفاعلن مفاعیلن فاع — بحر هزج اینست گر اندک فکرست

بضعم و عتب و رتب چهارم قصرست — اینها همه چیست فرجهای شعرست

القطعة الخامسة عشرة فی بحر الهزج فی اسامی ازواج النبی

ای ماه رخ تو خرگهی مختشمه — ملک دل من ترا شد یک قلمه

مفعول مفاعلن مفاعیلن فع — این بحر هزج دان و بخوان با نغمه

نه جهت نبی که پاک بودند همه — بد عائشه و خدیجه محتشمه

بام حبیبه حفصه بود و زینب — میمونه صفیه سوده ام سلمه

القطعة السادسة عشرة فی بحر الهزج فی اسامی اولاد النبی

در وصل تو از هجر دل اندر بیم ست — وز تیغ جفاهای تو دل دو نیم ست

مفعول و مفاعلن مفاعیلن فاع — بحر هزج اخرب ازین تقسیم ست

فرزند نبی قاسم و ابراهیم ست — پس طیب و طاهر ز در تعظیم ست

با فاطمه رقیه ام کلثوم — زینب شمر از ترا سر تعلیم ست

القطعة السابعة عشرة فی بحر الهزج فی اسامی السور المدنیة

ای قد تو در گلشن جان سرو روان — وز رشک قدت سرو خجل در بستان

مفعول مفاعلن مفاعیلن فاع — این نوع رباعی هزج اخرب خوان

نور و وج و انفال و مدنی میدان — بالم یکن و ز لم یکن اخراب همان

پنج اول و قد سمع و رعد و حدید — فتح و یس و بیش و نصر و دهر و رحمان

القطعة الثامنة عشرة فی بحر المضارع فی اسامی موالی النبی

ای مشتری شمائل و خورشید کوکبه — حسن رخ تو رشک مه چارده شبه

مفعول فاعلات مفاعیل فاعلن — بحر مضارع این بود ای ماه مرتبه

مولی دوازده ست نبی را یکی نبه — دیگر فضاله انکه نه بیع ست نه هبه

نوبان رباح و صالح و مدعم پسار زید — بور افع و ضمیر کبیشه مونسه

القطعة التاسعة عشرة فی بحر التقارب فی اسامی قلاع الخیبر

زهی گشته ملهم بالهام ملهم — ملک بر فلک خوانده مدح تو دائم
فعولن فعولن فعولن فعولن — ز بحر تقارب بخوان ای معلم
ز خیبر شد مصطفی هفت قلعه — خدایش بداد آنچنان ملک سالم
کتیبه بدو ناعم شق و انگه — غموص و نطاه و مطیح و سلالم

القطعة العشرون فی بحر الخفیف فی اسامی الاوجاع القاتلة

بشنو ای غیرت مه افلاک — وزن بحر خفیف روشن و پاک
فاعلاتن مفاعلن فعلات — دردهای کز و ست دل غمناک
خشن و لاذع و سبت و اعیائی — حذر و مد و حکاک
تاحس و رجوه و کاسر و ضاغط — وان منفخ کز و عصل شد چاک
ضربان و ثقیل و ثاقب باز — وان مسلی کز و ست اصل هلاک

القطعة الحادیة والعشرون فی بحر الهزج فی اسامی شهور الرومیة

بدان ای گل که رویت نوبهار ست — هزج بحر لطیف و آبدار ست
مفاعیلن مفاعیلن مفاعیل — شهور روم این هشت و چهار ست
دو تشرین و دو کانون و پس انگه — شباط آزار و نیسان و ایار ست

حضیر سلیمان و تموز و آب دایلول | نگهدار شش که از من یادگار ست

القطعة الثانية والعشرون في بحر الهزج في اسامي الشهور الفارسية

اسامی شهور فارسی چون در هزج آید | بدان این بحر خوش تا در هر وقت او را پیدا آید

مفاعیلن مفاعیلن مفاعیلن مفاعیلن | چو تقطیع اینچنین کردی روضی گویت شاباش

زفروردی چو گندشتی مه اردی بهشت آید | بود خرداد و تیر انگه چو مرداد ت همی باید

پس از شهریور از مهر و آبان و آذر و دی | چو بر بهمن جز اسفندارمذ ماهی نیفزاید

القطعة الثالثة والعشرون في بحر الهزج في اسامي السنين التركية

بحر هزج اخرب ایا مخبر تبار | این بحر آید بخوان چو در شهوار

مفعول مفاعلن مفاعیلن فاع | هر جمع چو بلبلان همی کن تکرار

موش و بقر و پلنگ و خرگوش شمار | زین چار چو گندری نهنگ آید و مار

اسگاه پاست و گوسفند ست حساب | حمدونه و زنج و سگ و خوک اخر کار

القطعة الرابعة والعشرون في بحر الخفيف في بيان بيوت الكواكب

ای ترا ماه و آفتاب غلام | بحر این قطعه شد خفیف بنام

فاعلاتن مفاعلن فعلات | خانهای نجوم سبعه تمام

حمل و عقرب ست با مریخ | قوس و حوت ست با مشتری را رام

ثور و میزان چو خانه گهر است | مرز حمل راست جدی و دلو مقام
تیر جوزا و خوست مهر طان | خانهٔ آفتاب شیر بدام

القطعة الخامسة والعشرون فی بحر الخفیف استقرار الشمس فی البروج

ای پری رشک ماه و عالی کیش | خور بنجست بفرقت دلریش
فاعلاتن مفاعلن فعلات | هست بحر خفیف بی کم و بیش
خور به جوزا سی و دو دهی و یکی ست | حمل و ثور و شیر با پس و پیش
دلو میزان و حوت و عقرب سی | بست و نه قوس و جدی کم و بیش

القطعة السادسة والعشرون فی بحر التقارب فی اسنان البقر والابل والغنم

ای اسنان بدان در تقارب | چو خوانی و گردی ازین علم فارغ
فعولن فعولن فعولن فعولن | بگو بعد ازین وزن ای مرد بالغ
ربیع و جذع سن گاو ست و انگه | شنی و رباعی سدیس ست صالغ
مخاض و لبون ست و حق و جذع پس | شنی و رباعی سدیس ست بازغ

القطعة السابعة والعشرون فی اسماء قبائل السباع

ایکه در تو راحت دل ماست | جان بیمار را غم تو دواست
فاعلاتن مفاعلن فعلات | گوئی بحر خفیف و خوان درست

اسرو عمر و حمیت و کهلان	مروا نماز عاملہ زیبا ست

القطعة الثامنة والعشرون فی بحر المجتث فی تفاوت اوزان اعلام

زهی رخ تو زده طعنه بر مه و چار	ربود چشم تو از جان بیقرار قرار
مفاعلن فعلاتن مفاعلن فعلات	بحر مجتث این قطعه را کنین تکرار
زروی جثه هفتاد و یکدرم سیماب	چهل و شش ست نه ارزیز و سی و هشت شمار
ذهب صداست و سرب پنج و نه آهن چهل	برنج و مس چهل و پنج ست نقره پنجه و چار

القطعة التاسعة والعشرون فی بحر الرمل فی تفاوت اوزان اعلام

ایکه شد خورشید رخسارت بخوبی رشک ماه	در پناه سایه زلف تو مه را تکیه گاه
فاعلاتن فاعلاتن فاعلاتن فاعلات	خیز در بحر رمل این بیت بر خوان صبحگاه
نه فلز مسنوی الحجم را چون برکشی	اختلاف وزن دارد هر یکی با دیگران
زد لگن زیبق الم اسرب دهن ارزیز چهل	فنجه ند آهن یکی مس و شبه مه سنفر ماه

القطعة الثلثون فی بحر الهزج المثمن السالم

زهی رویت بخوبی گل دهانت غنچه خندان	قدت سرو روان و زلف خطت ریحان باغ جان
مفاعیلن مفاعیلن مفاعیلن مفاعیلن	بدین بحر بهج این قطعه خوش زین ورق برخوان
کتف شتا نه عضد بازو معی رفوده پیر آسان	زمجی وزسبکی دنبه مرغ و شوابریان

نتین گندیده نکهت هم بجز بوی دهان باشد | صنمان مست و فرگنده بغل تنگ آب بینی دان

القطعة الحادیة والثلثون فی بحر الرجز المثمن السالم

ای ماه روی مکنتی وی لبر شیرین دهان | خورشید رویا نازشده ذکرت بدر دزبان

مستفعلن مستفعلن مستفعلن مستفعلن

طوطی چیل طوطی دو علم گوهست حارث پاسبان | طلم و عسل اروی ضی شهدست و میان الیگان

میزان ازو حمل بارود و قرحواری تو د | فلک و سفینه جاریه کشتی شتر اعنتر بادبان

نوح و سماک و جوزهر اماان پیروحمائی تی | شامخ بلند و قلعه سر معراج و سلم نردبان

جسم و جسد شخص و ظل حرباد و جسمان بدن | تن ذات هستی کون بود ن روح نفس و مهجه جان

سنور و قط و جیئل دهرست گربه کلک سنگ | برغوث کیک و بهل و ذره مورچه عالم جهان

قلت کمی راحت شی شرت بدی ملکت سود | سودو سر جیدت تو کفت پیر ریت گمان

لاوع گران بانگ رسان آکل خوران رابع چران | طائر پران قاطع بران جار کی روان ساعی دوان

جمع و فریق و قوم و فرقه امت و معشر گروه | طالق بلیشکوه گله انجمه کا یراعی شبان

غی و ضلالت گمرهی بغض و عداوت دشمنی | تلقا جهت قرآن نبی تبیان بیان آیه نشان

القطعة الثانیة والثلثون فی بحر المضارع الاشتر المکفوف

ای سیمبر که هست دولت همچو خار بخت | جان در هوای لعل تو خون است لخت لخت

مفعول فاعلات مفاعیل فاعلات | این بحر را مضارع دان ای سعید بخت

سیراب بادوان و ندانم شجر درخت | چون ملتجا پناه و ملک شه سریر تخت

کل و جمیع و فاطبه و جمله دان همه | شطرست نصف جمله و جزو دست بعض تخت

فیجن سراب و دشوم و قند شیرباد رنگ | دیباکده و قرع تراد شدید سخت

قاخیار و سلق و چقندر جزر گزر | نفاع پودنه است اثاث و متاع رخت

خدعه فریب و صبر شکیب و بال زیب | زی و لباس کسوت چون جد و حظ بخت

ماه شب چهارده بدر است و خرمنش | هاله است و سایه فی بود و ماهتاب سخت

القطعة الثالثة والثلثون فی بحر الخفیف المسدس المخبون والمشعث

ای خطت رشک مشک تاتاری | ذوق بحر خفیف گردارے

فاعلاتن مفاعلن فعلن | گوئی چون ابلان گلزاری

سکر مستی و صحو هشیاری | نصر عون و مظاهرت یاری

مبرم و متقن و متین محکم | مظلم و داج و مدلهم کاری

وهن و وهی ست و فی ستی لیک | ذل و ذلت هوان و هون خواری

ابتهال و ضراعت ست و خضوع | استکانت تضرع و زاری

قسم و حلفه و یمین سوگند | ذمی و اهل ذمه زنهاری

یاس و حرمان قنوط نومیدی — چون تعطل بطالہ بیکاری

قرد کپی قضاعہ سگ اسپ — حرفہ پیشہ حرمی سزاوار

ضرب زدن و جلد سیت عصو ہم در زدن — ترکی ارماق و ہندوی ماری

القطعة الرابعة والثلثون فی بحر الہزج المثمن السالم

زہی دل برده از گل لاله رویت — شده دیوانه از نرگس زلفت عقل و سودائی

مفاعیلن مفاعیلن مفاعیلن مفاعیلن — بخوان این قطع در بحر ہزج ای نور بینائی

وقوف و حدس شعر و علم و فقه و فہم و دانائی — غار و حفله انبوہی حده چون حده مہائی

عیار و مکث چون مس و قمر و عیله و دو — مخاتیم و مکایل کیلها فیلوله پیرائی

تره ضعن و ضغینه اخته و حقد و حق کینه — قسیمه فاره نافه طاقت و قدرت توانائی

الی نعمت ضرر زحمت بلا ہم نعمت و رحمت — کتمان و کن عطا پوشش فضیحت فضح رسوائی

القطعة الخامسة والثلثون فی بحر المضارع المثمن الاخرب المحذوف

ای مشک تو رقم زده بر صفحه قمر — جست از رخ و لبت دل بیمار گشکر

مفعول فاعلاتن مفعول فاعلن — بحر مضارع آمده این بحر پیش گیر

ارسیل و سفره مخدی تشکره دان و کم — پولاد امانت صندش اسکاف گشکر

خنزیر خوک و رجس و نجس ہلب کاسمی — تسخین و قبض کفش تشا چون نباجیر

شکر ست و فرج و حرکس و کین اندرون او
مهبل و هانش قبلس و زب و ایر نر

خصیه است و خایه عانه زبار ست و پیش
ثغر مغاک سینه و رماعه تار سر

کابوس و ان سکاچه و ضاغوط نیلا
جاثوم شند مند و هتاک پرده در

منهاج و منهج و جدد و مصدر او راست
درد و شریعت و عطن و مورد انگور

زق خیک و نحی مشک چو قربه عضام
شن مشک کهنه باشد و صرام چرمگر

فدان لباد و نسفه و چ هیچ و هیز جوق
مسحاة و پیل و همسحه مالیه قلع تیر

مسواة پنجه مثقله زور ست و مر کلنبد
باشد شروف زنبر و اکار بزرگر

القطعة السادسة والثلثون فی بحر المضارع المثمن المکفوف المحذوف

ای جانمن زناوک چشم تو گشته ریش
بر دل محبتت زبلای غم تو نیش

مفعول فاعلات مفاعیل فاعلات
این بحر شد مضارع سازش بود چو نیش

عقرب چه گرد دم ست چه زهر ست در ابر و ش
جعبه جفیر و نصله بود چون کنانه کیش

اعصار گرد باد چه نکبا گرد و شمال
ضد جنوب هجو صبا پس دبور میش

حمی تب و صداع و فواد و کساد و هست
درد سر و دل و جگر و جرح و قرح ریش

ظهر ست پشت و بطن شکم قرد پوستین
الیه نعامه دنب و شتر مرغ و تعجه میش

حانوت چون دکان شد و حلیت بانگره
باشد عری سر نشیم و شرط و دلق سر پیش

القطعة السابعة والثلثون فی بحر الرمل المثمن المحذوف

ای بگردت صف زده خوبان حور منظره — همچو انجم بسته گرد ماه تابان دایره

فاعلاتن فاعلاتن فاعلاتن فاعلن — هست این بحر رمل خوش خوان بصور مختلفه

شمع موم و ریف بهر خانه چیده سره — شادمان و خشنود و غزال است مدام

تشبیه سوراخ ست و سنجل دانه سم گردد بر — کلمتان ماشاست و کلوب انبر و منقار او

شیخ و فانی دلفین هم دهرم ست و پیر زال — چیز بون سهله هجوز و در دمیس و شهبر

علو بالاسفل پستی ذیل دامن قصر کشک — جندم بنیان و اساس اصیل ست شرفه کنگره

مقدم العین ست دماغی موق موق موق باق — کنج چشم و موحرش دنبال بازل مسنه

جوزو کوزو لوزبادام ست و عجمه جامه پز — چون سر طراط ست پالوده شمن پروده

القطعة الثامنة والثلثون فی بحر المضارع المثمن المقصور

ای برده مهر از مه روی تو مشعله — مه کیست تا بردی تو گرد و مقابله

مفعول فاعلات مفاعیل فاعلات — بحر مضارع ست نجوان خوش تعلقله

خارج برون جمیز و زخلوفه پیچله — داخل درون طبق ته و غوضات مشغله

دابوغه هندوانه بطیخ خربزه — چون کعک کاک و قرص کلیچه لبافله

قفذ چهر خارپشت و سمانات سنگ پشت — ضب سوسمار و صفدع چغر و دلق وله

جبهه جنگاه و مفرق و فرق و دماغ مغز
ام الدماغ جای وی و جمجمه کله

طلق و مخاص و وزه و ذیل شیر حمل
اوده غوستری جدری لفظ البله

وضع آن بچه که آخر طهرش بود و علوق
تین آنکه باز گونه بیاید بقابله

مسطور خ نخته مغرقه کنگیر فورجوش
اثفیه دیگ پایه و مطبخ پیش تابله

مشطست شانه دلق کهن منساة عصا
مرط و کسا کلیم بود ارنعین چیله

سطرست و زبرورقم خط سفر جه لنا
تفتیش و بحث کاغذ و مخض مسئله

منحات رنده باشد و منقار اسکنه
شقب مثقب سترک چه بود واهم و مثقب نلمه

میار چه ترازوی زر سنجه عم عمود
شنداهین و شاهین و کفه چه باشد پل و پلمه

القطعة الثامنة والثلثون فی بحر المجتث المثمن المخذوف

زنور عارض تو چشم راست ضیا
زتاب خنرس منور دل اگر یکتا

مفاعلن فعلاتن مفاعلن فعلن
بحر مجتث این نظم خوان صبح و مسا

ار یکه تخت و انبار دان بچه ظرف و عا
ز دلبر و مه و خورشید خرمن کالا

نمیر آب گوارنده دان و ازرق و صبا
تمد تعدق کم و بیش قصاره دان و دیا

نذیر چه لوابی بر شت و قطره پل
عمیق ژرف بود نهر جوی و نول عطا

حباب کوپله باشد قراح آب معین
تقعیر راکدو ریقه سطن رسن جوشنا

نسان چہ سنگ فسان و سحاف سنگ	رخام سنگ سنبلہ سنگ استخا
نشف چہ پاشنہ سنگ ست و سنگ گل سپیل	کہ سنگ سرمہ و طاجونہ اند ست و جا
عصیر شیرہ و ماعون زکوٰۃ و درخت	سیاع کاہنگل ست و صعوہ سرسبا
نقیر نادہ ملاط ست گل میان دو خشت	امام چہ پیشروہ راہ رو راز دان نبا
نہیق بانگ حمار و خوار بانگ بقر	صہیل بانگ فرس صلصل ست بانگ دراج
نعیب بانگ کلاغ و طنین چہ بانگ مگس	یتاح بانگ سگ و بانگ گرگ جست عوا
ہدیر بانگ کبوتر صریر بانگ قلم	صناج بانگ رودہ عوعوہ ست بانگ ذا

القطعۃ الاربعون فی بحر التقارب الثمن المخذوف

زہے طبع تو درج در و گہر	گرت ہست زین بحر موزون خبر
فعولن فعولن فعولن فعل	تو این بحر و لکش تقارب شمر
دبیرہ ملخص بود مختصر	سوی جز نعم آرے الا مگر
کاین دکا دِ دکا ے کا	دیگے بمعنے کم اندر خبر

القطعۃ الحمادیۃ والاربعون فی بحر الخفیف المسدس المخذوف

مجمع حسن و ناز عشوہ نژاد	رشک جانانِ عالم ایجاد
فاعلاتن مفاعلن فعلن	کن بہ بحر خفیف دل را شاد

القطعة الثانية والاربعون فی بحر الخفیف المسدس المخذوف

ای قدت سرو گل رخ رعنا — گل ز روی تو در عرق زحیا

فاعلاتن مفاعلن فعلن — وزن بحر خفیف خوان این را

فرخ و رجله بقلة الحمقا — خرفه دان فرود سنفر دتها

معمان ست ودف و خرگوشا — زهر هست دبرو و قرسرما

در رود گیل وان و هندبا کنو — ارنج لیب و عشق بویا

نعم و دحش ست و دار سرا — نبت و دار سرا

القطعة الثالثة والاربعون فی بحر الرمل المثمن المحذوف

عجز نست و درک چو روف سرین — شکل و کفوست و شبه و مذهبتا
ناس و انس و اناس آدمیان — از پدر و مادر آدم و حوا
خس چه کاهو و سعتر آدیشن — می نویسند دوخ را حلفا
مور در آس و ترشه را حماض — حلبه و شلمند هست راف کیا
قنو بسرست و طلع با ترتیب — خوشه غوره شگوفه خرما

یافت از شمع جمالت نور چشم باصره — خوبرویان جهان کردند گردت دائره
فاعلاتن فاعلاتن فاعلاتن فاعلن — خیز در رمل برخوان بصوت چنبره
هست منظر روی و مرآة و مخجل آسمه — هست عیسی سنگ و موسی آن و حلاق شتره
عیر و ناهق نر خرست اما اتان ماده حرست — عجل گوساله ولیکن جحش تو لولک خره
چون اکاف ست و لیه بر دغه لان خر — مقود افسارست و محاة و علیقه توبره

خاتمة الطبع

الحمد لله والمنة که کتاب نصاب الصبیان از تصنیفات ملا ابو نصر فراهی بار دهم بماه اکتوبر سنه ۱۸۸۲
مطابق ماه ذیحجه سنه ۱۳۰۰ ه در مطبع منشی نولکشور طبع شد

CALL NO. [ف ۱۹۱۵۵۱ / ن ۱۲ ن س] ACC NO. ۱۳۳۷۵

AUTHOR ابو نصر

TITL

ف Acc. No. ۱۳۳۷۵

Class No. ۱۹۱۵۵۱ Book No. ن ۱۲ ن س

N Author

P Title نصاب الصبیان

Borrower's No.	Issue Date	Borrower's No.	Issue Date
NOT TO BE ISSUED			
PERSIAN SECTION			

MAULANA AZAD LIBRARY
ALIGARH MUSLIM UNIVERSITY

RULES :

1. The book must be returned on the date stamped above.
2. A fine of **Re. 1-00** per volume per day shall be charged for text-books and **10 Paise** per volume per day for general books kept over-due.